

συγκάλυψις αὕτη εἶναι θυσία τοῦ καλλιτέχνου πρὸς τὸ καλὸν καὶ ἀποτελεῖ παράδειγμα οὐχὶ τοῦ πῶς νὰ ὠθώμεν τὴν ἐκφρασιν πέραν τῶν ὁρίων τῆς τέχνης, ἀλλὰ τοῦ πῶς δεόν νὰ ὑποτάσσωμεν αὐτὴν εἰς τὸν πρωτίστου νόμον τῆς τέχνης ἥτοι εἰς τὸν νόμον τοῦ καλοῦ.

Καὶ ἥδη, τῶν ἀνωτέρω ἐπὶ τοῦ Λαοκόοντος ἐφαρμοζομένων, κάλλιστα διασαφίζεται τὸ αἷτιον τῆς ἡμετέρας μελέτης. Ὁ καλλιτέχνης εἰργάζεται πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὑπερτάτου καλοῦ ὑπὸ τὰς παραδεδομένας περιπτώσεις τοῦ σωματικοῦ πόνου. Ὁ πόνος οὗτος ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ παραμορφώσει σφοδρότητι δὲν ἐπρεπε ποσῶς νὰ συνδυασθῇ μετὰ τοῦ καλοῦ. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν ὥφειλε νὰ μειώσῃ τοῦτον· ὥφειλε τὴν οἰωγὴν εἰς στεναγμὸν νὰ μετριάσῃ, οὐχὶ διότι ἡ οἰωγὴ ἀγενὴ προέβιδε ψυχὴν, ἀλλὰ καθόσον ἀπὸ τῶς πῶς ἀλλοιοῖ τὸ πρόσωπον. Φαντασθώμεν μόνον τὸν Λαοκόοντα, ἀνοικτὸν ἔχοντα τὸ στόμα καὶ εἶτα κρίνωμεν. Φαντασθώμεν αὐτὸν κραυγάζοντα καὶ ἰδωμεν. Ἐνῶ προηγουμένως ἀπετέλει παράστασιν, ἐμπνέουσαν συμπάθειαν, τὸ καλὸν μετὰ τοῦ πόνου συγχρόνως ἐμφαίνουσάν, ἥδη ἀπέβη βδελυκτὴ καὶ ἀποτρόπαιος εἰκὼν, ἀφ' ἧς ἄσμενος θ' ἀπέστρεφε τις τὸ πρόσωπον, καθόσον ἡ τῆς ὀδύνης ὅπως προκαλεῖ ἀνδρίαν, χωρὶς τὸ κάλλος τοῦ πάσχοντος ἀντικειμένου νὰ δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀνδρίαν ταύτην εἰς τὸ γλυκὺ συναίσθημα τῆς συμπαθείας.

Ἀπλῶς τὸ εὐρὺ τοῦ στόματος ἀνοιγμα — παραλειπομένου τοῦ ὁπόσον βιαίως καὶ ἀπὸ ὧς στρεβλοῦνται καὶ συνωθοῦνται καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ προσώπου μέλῃ διὰ τοῦ τοιοῦτου ἀνοίγματος — ἐν μὲν τῇ ζωγραφικῇ ἀποτελεῖ κηλίδα ἐν δὲ τῇ γλυπτικῇ κοίλωμα, ὅπερ τὴν ἀπεχθεστάτην τοῦ κόσμου ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν. Ὁ Μονφωκὼν (Montfaucon) ὀλίγην προδίδει καλαισθησίαν, ἐκλαμβάνων ἀρχαίαν πωγωνοφόρον κεφαλὴν, χαῖνον ἔχουσαν τὸ στόμα, ὡς τὴν κεφαλὴν χρησιμοδοτοῦντος Διός.¹ Καὶ πρέπει ἄρα γε νὰ κραυγάζῃ ὁ θεὸς, ὅταν ἀποκαλύπτῃ τὸ μέλλον; ἢ μήπως ἡ εὐπρεπὴς τοῦ στόματος σκιαγραφία θὰ καθίστα τὸν λόγον αὐτοῦ ὑποπτον; Ἐπίσης ἐλάχιστην πίστιν ἀποδίδω καὶ εἰς τὸν Βαλέριον καθ' ὃν κραυγάζων ὁ Αἴας παρίστατο ἐν τῇ τοῦ Τιμάνθους εἰκόνι, ἥς μνεῖαν μόνον ἐποινοσάμεθα². Διότι οὐδὲ κατώτεροι καλλιτέχναι τῆς ἐποχῆς τῆς παρακμῆς τῆς τέχνης ἐπιτρέπουσι τοῖς ἀγρωτάτοις τῶν βαρβάρων; ὅταν ὑπὸ τὸ ξίφος τοῦ νικητοῦ τρέμωσι καὶ ὁ τοῦ θανάτου τρόμος αὐτοὺς καταλαμβάνῃ, τὸ στόμα μέχρι κραυγῆς νὰ ἀνοίγωσι³.

Βέβαιον εἶναι ὅτι ἐν πλείστοις τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνημάτων παρετήρηθη ὁ ὑποβιβασμὸς οὗτος τοῦ ἀκροτάτου σωματικοῦ πόνου εἰς κατώτερον βαθμὸν αἰσθήματος. Ὁ ὑπὸ τὸ δεινλητηριασμένον ἐνδυμα πύσχων Ἡρακλῆς ἐκ τῆς γραφίδος ἀρχαίου ἀγνώστου καλλιτέχνου, οὐδαμῶς ἦτο ὁ τοῦ Σοφοκλέους, ὃς τὸ

σοῦτον γοερῶς ἐκραύγαζεν, ὥστε οἱ λοκρικοὶ βράχοι καὶ τὰ τῆς Εὐβοίας ἀκρωτήρια ν' ἀντηχῶσιν ἐκ τῶν κραυγῶν. Οὗτος ἦτο σκυθρωπὸς μᾶλλον ἢ ἀγριος⁴. Ὁ Φιλοκτῆτης Πυθαγόρα τοῦ Λεοντίου ἐφαίνετο ἐκδιδὼν τὴν ὀδύνην αὐτοῦ τῷ θεατῇ, ταύτην δὲ τὴν ἐνέργειαν θὰ παρεκώλυε καὶ τὸ ἐλάχιστον ἀποτρόπαιον χαρακτηριστικὸν τοῦ προσώπου. Ἡδύνατο δὲ τις νὰ ἐρωτήσῃ πόθεν γινώσκω ὅτι ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἐφιλοτέχνησε ἀνδριάντα τοῦ Φιλοκτῆτου; ἐκ χωρίου τοῦ Πλινίου, ὅπερ ἰσῶς οὐδόλως τὴν ἐμὴν θ' ἀνέμενε διόρθωσιν ὁσονδήποτε φαινομενικῶς ἐσφαλμένον ἢ καὶ ἠκρωτηριασμένον κἂν ᾔτ⁵.

ΟΛΓΑ ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

(Ἀκολουθεῖ).

Ο ΒΙΚΤΩΡ ΟΥΓΚΩ

ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Αἰ γινώμαι καὶ οἱ ἰσχυρισμοὶ ὅτι ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ στερεῖται πρωτοτυπίας, ὅτι οὐδέποτε ἐδημιούργησε νέον ἐν τῇ φιλολογίᾳ εἶδος, ὅτι εἶναι ἀνίκανος νὰ σκεφθῇ καὶ ὅτι ἅπαντα αὐτοῦ ἡ ἀξία συνίσταται εἰς τὸ ὅτι κατ' ὁμοίαν νὰ περιβάλῃ διὰ τορνευτῶν φράσεων θέματα ἐρμηνεύοντα παρὰ προγενεστέρων συγγραφέων ἥτων ἱκανῶν, αἰ γινώμαι αὐταί, λέγομεν, αἵτινες ἐπεκράτουν ἄλλοτε ἐν ταῖς αἰθούσαις, δὲν φιλοξενοῦνται πλέον ἐν τοῖς κλασικοῖς διδακτικοῖς βιβλίοις. Μόνος ὁ κ. Δουμὶκ δὲν διασπάζει νὰ ἐπαναλάβῃ ταύτας διὰ τῶν ἐξῆς: «ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ» ἔχει ιδέας ὀλίγας, πόρρω δὲ ἀπέχων τοῦ νὰ ᾔῃαι νεωτεριστὴς ἢ καὶ μύστης νέου συστήματος, ἠκολούθησεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὠθησιν, ἄλλοθεν τὴν ἀρχὴν ἔχουσιν. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς ιδέας, ὧν ἐμπορεῖται, αὐταὶ εἶναι χυδαῖαι, μὴ ἀνυψούμεναι ποσῶς ὑπὲρ τὰ κοινὰ καὶ τετριμμένα». Καὶ ὅμως πᾶς ὅστις γινώσκει μετὰ τοῦ Λαβοαζιέρου ὅτι «οὐδὲν καινὸν δημιουργεῖται ἐν τῇ φύσει» καὶ μετὰ τοῦ Μυσέ, λέγοντος ὅτι «καὶ

1) Πλιν. βιβλ. ΑΑ'. ἐδάφ. 19.

2) Eundem, τούτῳ τὸν Μύσωνα λέγει ὁ Πλίνιος (βιβλ. ΑΑ'. ἐδάφ. 19) *viel et Pythagoras Leontinus, qui fecit stadiodromon Asylum, qui Olympiae ostenditur: et Libyn puerum tenentem tabulam eodem loco, et mala ferentem nudum. Syracusis autem claudicantem: ejus ulceris dolorem sentire etiam spectantes videntur*. Σταθμίζωμεν ἀκριβέστερον τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις. Δὲν γίνεται αὐτοῦ προδήλως λόγος περὶ προσώπου, ὅπερ ὁδυνηροῦ ἔνεκεν οἰδήματος γνωστὸν τοῖς πᾶσι συγγάνει; *Cujus ulceris*, κτλ. Οὐδεὶς πλείοτερον ἐδικαίωτο ἔνεκα τοιοῦτου οἰδήματος γνωστότερος νὰ ᾔῃαι ἢ ὁ Φιλοκτῆτης. Λοιπὸν ἀντὶ τοῦ *claudicantem* ἀναγινώσκω *Philocletem* ἢ τουλάχιστον ναυίζω ὅτι τὸ τελευταῖον ὑπὲρ τῆς πρώτης ταυτοσύμῃ λέξεως ἐξωβελίσθη καὶ ὅτι δέον ν' ἀναγινώσκωμεν ἀμφότερα ὁμοῦ *Philocletem claudicantem*. Ὁ Σοφοκλῆς ἀφίησιν αὐτὸν «στίβον κατ' ἀνάγκη ἔρπειν», φαίνεται δ' ὅτι γὰρ τῆς θλ. προῦκάλεσεν ὥστε ὀλιγώτερον γενναίως νὰ βαδίξῃ ἐπὶ τοῦ ἄσθενος ποδός.

*) Ἦδε ἀριθ. 4, σελ. 73—75.

1) Antiquit expl. T. A. σ. 50.

2) Ὁ κραυγάζων Αἴας αἰσγρὴν θ' ἀπετέλει μορφήν καὶ ἐπειδὴ οὔτε ὁ Κικέρων οὔτε ὁ Κωντιλιανὸς ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῶν περιγραφαῖς τῆς εἰκόνος ταύτης ποιοῦνται μνεῖαν αὐτοῦ, θεωρητέον τοῦτο ὡς προσθήκην μᾶλλον, ἀπορρέουσαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Βαλέρου.

3) Bellorii Admiranda Tab. 11. 12.

λάχανα όταν φυτεύης, πάλιν μιμείσαι τινα», θά ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ ὑποστήριξις τοῦ δισχυρισμοῦ τούτου εἶναι δυσχερής. Καί αὐτός ὁ Λαμαρτίνος, τὸν ὁποῖον πολλοὶ τῶν φιλολόγων θεωροῦσιν ὡς ἀπολύτως πρωτότυπον, μιμείται τὸν Σατωθριάνδον, τὸν Μπαούρ-Λορμιάν, τὸν Σενετολέ καὶ τὸν Π. Λεμπρέν πολὺ πλέον ἢ ὅσον ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ βαίνει ἐπὶ τὰ ἔγγραφα τοῦ Λαμαρτίνου μὲν αὐτοῦ ἐν ταῖς ᾠδαῖς, τοῦ Καζιμίρ Δελαβίν δὲ ἐν τοῖς Ἀνατολικοῖς ᾠμασιν. Ἀπ' ἐτέρου ὅμως καὶ ὁ κ. Μπρέ, ὅστις, ὅταν δὲν εἶχε πλέον ξίφος ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, κατεδίωκε τούτον διὰ λιθοβολισμῶν, λαμβάνων τοὺς λίθους κατὰ τύχην καὶ ἀδιαφόρως, Περισυνέλεξε μετὰ προσοχῆς τὴν ἐναντίον τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ ὡς λογοκλάπου κατηγορίαν ἐκ τινος κρίσεως, ἐξενεχθείσης ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Νιζάρ ἐν στιγμῇ δυστροπίας. Ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα, ἅτινα προσήγαγε πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατηγορίας ταύτης τόσον ἀσθενῆ ἦσαν, ὥστε ἕκτοτε οὐδεὶς ἔλαβε ταύτην ὑπ' ὄψιν. Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τρανὴ ἀποδείξις τοῦ ὅτι τὰ Ἀνατολικά ᾠματα, ὁ Ἐρράνης, ἡ Παπαγία τῶν Παρισίων καὶ ἄλλα οὐδεμίαν ἐνέχουσι πρωτοτυπίαν, εἶναι τὸ ὅτι τὰ Μεσσηνιακά, Ἐρρίκος ὁ Γ', αἱ ἱστορικαὶ μυθιστορίαι τοῦ Οὐάλτερ Σκώτ καὶ τὰ φιλοσοφικά ποιήματα τοῦ Ἀλφρέδου-δὲ-Βινὺ προηγήθησαν τούτων. Καὶ ὅμως τὸ ἀληθές εἶναι ἀκριβῶς ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα ἐν οὐδενὶ ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ, εἴτε ὑπὸ τὴν ἐποψὶν τῆς βάσεως, εἴτε ὑπὸ τὴν ἐποψὶν τῆς μορφῆς. Ἄν ὑποστηρίζωμεν τὴν ἀνωτέρω γνώμην θά διημιφιστοῦμεν πᾶσαν πρωτοτυπίαν τῷ Ρακίνα, τῷ Βοσυνέτω καὶ τῷ Αφονταίν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ Κορνήλιος, ὁ Ἰωάννης Λενζάντ καὶ ὁ Γκερού ἐποίησαν πρὸ αὐτῶν τραγωδίας, ἐπικηδείους λόγους καὶ μύθους¹. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἀνὴρ

πεπροικισμένος διὰ μεγαλοφυΐας ἐκφράζει πάντοτε τὰς κρατούσας τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ ιδέας, ἡ δὲ ἀληθὴς αὐτοῦ δόξα εἶναι τὸ νὰ προσδώσῃ αὐταῖς μορφήν ἀθάνατον. Καὶ ὁ Σαίξπηρος, καίπερ ἐπεξεργασάμενος ἀπλῶς τὰ ἀσημαντὰ τῶν προκατόχων αὐτοῦ ἔργα, εἶναι ἐν τούτοις ποιητὴς πρώτης τάξεως. Ἄλλως τε δὲ, ἀφοῦ καὶ ὁ κ. Δουμικ ἐξάγει τὸ ἀνωτέρω μνημονευθέν συμπέρασμα ἐν τέλει λαμπροῦ ἄρθρου, ἐν ᾧ ἀναγνωρίζει ὅτι «τὰ Ἀνατολικά ᾠματα ἀποτελοῦσιν ἐποχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γαλλικῆς ποιήσεως, εἰς ἣν καὶ προσδίδουσι νέαν χροιάν», ὅτι τὰ Φθινοπωρινὰ Φύλλα προδίδουσιν αἰσθημα προσωπικὸν καὶ ὅτι τὸ (Légende des Siècles εἶναι μοναδικὸν ἔργον τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, ἴσως δὲ καὶ τῆς γαλλικῆς φιλολογίας καθόλου» προδήλως ἀποθαίνει ὅτι ἡ κρίσις αὐτοῦ ἐμφανίζεται ἐν τέλει μᾶλλον ὡς τελευταία παραχώρησις πρὸς τοὺς ἀντιπάλους τοῦ ποιητοῦ παρὰ ὡς ἡ αὐστηρὰ ἐκφρασις τοῦ ιδίου αὐτοῦ φρονήματος.

Ἀλλὰ καὶ πόσα ἄλλα πρὸς τούτους ἐλκτώματα ἀπεδόθησαν τῷ Βίκτωρι Οὐγκώ! Ἐλέχθη ὅτι ἡ παρατηρητικότης αὐτοῦ περιορίζετο εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μόνον τῶν ἀντικειμένων, ὅτι οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ ρίψῃ ἐταστικὸν βλέμμα καὶ μέχρι τῶν μυχιῶν τῆς ψυχῆς, καὶ ὅτι ἡ εὐαίσθησις μέχρι τοσούτου ἐπέλειπεν αὐτόν, ὥστε οὐδέποτε μὲν αὐτὸς συνεκινήθη, οὐδέποτε δὲ καὶ τοὺς ἄλλους συνεκίνησεν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυσις εἶναι ἀπαραίτητος τῇ

1) Καὶ τοῦτο ἐλέχθη ἤδη. «Κατὰ βάθος ὁ Ρακίνας καὶ ὁ Κορνήλιος εἶναι διασκευασταὶ στίχων καὶ οὐδὲν πλέον, διασκευάσαντες ἔργα ἑλληνικά, λατινικά ἢ ἰσπανικά. Αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς οὐδὲν ἐφεύρον, οὐδὲν ἐδημιούργησαν» (Journal des Goncourt, t. VI, p. 158).

ΕΠΙΦΥΛΛΙΣ.

ΠΟΙΚΙΛΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Ἀπὸ μὲν καὶ πλέον ἤρξαντο αἱ τακτικαὶ συνεδρίαὶ τοῦ παρ' ἡμῖν Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ἀπὸ τῆς παρελθούσης δὲ κυριακῆς καὶ αἱ δημόσιαι αὐτοῦ διαλέξεις. Ἐν ταῖς μέχρι τοῦ νῦν γενομέναις τακτικαῖς συνεδρίαις, κατὰ δευτέραν, ἐγένοντο ποικίλαι καὶ ἐνδιαφέρουσαι ἀνακοινώσεις, ὑπὸ μὲν τοῦ συγγραφέως τοῦ «Σχεδιάσματος» κ. Μ. Παρνήκη Περὶ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς, ὑπὸ δὲ τοῦ κ. Κ. Περδικίδου Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ σηματομένου τῆς λέξεως Ἑβραϊσμοῦ, ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῶν «Πατριαρχικῶν Πινάκων» κ. Μ. Γεδεών Περὶ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ματθαίου, ὑπὸ τοῦ γενικοῦ δὲ γραμματέως ἀνεγνώσθη πραγματεία τοῦ ἐν Σαμωθράκῃ κ. Φαδῆ Περὶ τῆς δημόδους μελωδίας. Τὰ ἀναγνώσματα ταῦτα ἐγένοντο πρὸ πολλοῦ ἀκροατηρίου, ἔσχον δὲ καὶ ἱκανὰς συζητήσεις. Ἡ δὲ πρώτη δημόσια διάλεξις, ἥτις ἐγένετο τῇ παρελθούσῃ κυριακῇ ὑπὸ τοῦ εὐλαβεστάτου καθηγητοῦ τοῦ

οἰκουμενικοῦ θρόνου κ. Κωνσταντίνου Παρίτη, θέμα εἶχε τὸν οὐρανοδόμον Παῦλον, ὅστις ὁ βίος ὑπὸ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐποφείας ἐξητάσθη ὑπὸ τοῦ ἀγορητοῦ. Τὸ πρόγραμμα τῶν διαλέξεων τούτων ἐστὶ ποικίλον.

Αὗται αἱ γινόμεναι ἀνακοινώσεις καὶ δημόσιαι διαλέξεις ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ. Ὁ Σύλλογος, σὺν τῇ νεωτέρᾳ αὐτοῦ θογατρὶ τῇ Μεσαιωνικῇ Ἐταιρείᾳ, ἐκπροσωπεῖ τὴν παρ' ἡμῖν πνευματικὴν κίνησιν, τὴν ἀλλαχοῦ μὲν εἰς ὕψος μέγα ἤρμενην, παρ' ἡμῖν δὲ πενιχρὰν ἀληθῶς. Καὶ ὅμως ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, λυπηρὸν εἰπεῖν, καὶ ταύτην περιττὴν θεωροῦντες, τοὺς περὶ ταύτην ἀσρολουμένους σχολαστικούς, οὓς φεύγουσιν οὗτοι ὡς ἄνθρωποι τοῦ κόσμου, ὡς ἀρέσκονται φιλαύτως ἑαυτοὺς ἀποκαλοῦντες, τὰ δ' ἔργα αὐτῶν, ἔστω καὶ ὀλίγιστα, ὡς ἥκιστα πρακτικά. Οὐδαμῶς ἀγνοοῦμεν τὴν σημασίαν, ἣν οὗτοι ἀποδίδουσι τῇ φράσει ἀνθρώπῳ τοῦ κόσμου (mondain), ἀλλ' ἐπιτραπῆτω ἡμῖν νὰ εἰπώμεν ὅτι οἱ παρ' ἡμῖν τοιοῦτοι, ἥκιστα εἰσι πρακτικοί, διότι ἀγνοοῦσιν ἀληθῶς τὸν κόσμον, ἀγνοοῦσιν ὅτι ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἄνθρωποι μάλιστα τοῦ κόσμου περιζήτητοι εἶνε οἱ συγγραφεῖς, οἱ καλλιτέχναι, οἱ περὶ τὴν φιλολογίαν μάλιστα ἀσρολουμένοι, διότι οὗτοι μάλιστα τὸν κόσμον γινώσκουσιν, οὗτοι μάλιστα διὰ τῶν ποικίλων γνώσεων αὐτῶν καὶ τοῦ λεπτοῦ πνεύματος καθίστανται εὐάρεστοι. Ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τοῦ

λυρικῇ ποιήσει ὡς οὐδὲ καὶ αὐτῇ τῇ ἐπικῇ, ἐπειδὴ αἱ *Ποιητικαὶ μελέται* (τοῦ Λαμαρτύνου) καὶ οἱ *Μάρτυρες* (τοῦ Σατωδριάνδου) δὲν ἐνέχουσιν ἵχνος τοιαύτης ἐπειδὴ δὲ ἀπ' ἐτέρου ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς τοὺς γίγαντας καὶ εἰς τὰ ἡμιμυθικὰ αὐτοῦ πρόσωπα ψυχὴν ὁμοίαν πρὸς τὴν ἡμετέραν καὶ τέλος, ἐπειδὴ ἡ δημιουργία τοσούτων φανταστικῶν κόσμων προέδιδε παρὰ τῷ ποιητῇ τὴν δύναμιν τῆς ἀφαιρέσεως καὶ κρίσεως, ἅπανσαι αὗται αἱ ἀντιρρήσεις ἐφαίνοντο ἀβάσιμοι. Οἱ περὶ τὴν σχολικὴν ὁμῶς διδασκαλίαν ἀσχολούμενοι οὐδόλως ἔλαβον ταύτας ὑπ' ὄψιν, ἀλλὰ τὰ βλέμματα ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ ἔχοντες ἀπέδειξαν ἀπλῶς ὅτι ταῦτα ἐνεῖχον τοσαύτας τοῦλάχιστον ιδέας ὅσας καὶ τὰ τῶν ἄλλων ποιητῶν καὶ τοσαύτας μάλιστα ἠθικὰς περὶ αὐτὰς, ὅσας καὶ τὰ ἔργα πολλῶν μυθιστοριογράφων. Ἀπαντες οἱ καθηγηταὶ ἡμῶν συνεφώνησαν ἀναγνωρίζοντες ὅτι οὐδεὶς βαθύτερον συνησθάνθη τὰ θέλητρά τῆς παιδικῆς ἡλικίας, καὶ ὅτι οὐδεὶς μετέδωκεν εἰς τὸν ἀναγνώστην βαθύτερον τὸ αἶσθημα τοῦτο. Ὁ κ. Ζιντέλ περὶ τῶν *Ἀσμάτων* τοῦ Λυκανγούρ τὸν λόγον ποιούμενος λέγει: «Ὅταν ἀνὴρ τις ἐν ἡλικίᾳ 28 ἐτῶν γράφῃ μετὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐκείνης σοβαρότητος, ἀναμφισβήτητος κέκτηται ψυχὴν ἐκτάκτου φύσεως καὶ διακλάσεως, εἰσέδυσεν ἤδη ἐν πᾶσιν ὅπως προῶς ἀποκομίσῃ τοὺς καρποὺς τῆς πείρας, ἀναμφισβήτητος δὲ εἶναι πεποικισμένος δι' αἰσθητικῆς δυνάμεως ἴσης πρὸς τὴν διανοητικὴν». — «Ὁ ἄνθρωπος λέγει ὁ Μαρκόν, τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ ιδέαι, ἡ χαρὰ, ἡ λύπη καὶ τὰ ὄνειρα αὐτοῦ, ἡ κοινωνία, αἱ ἀβλιότητες καὶ τὸ μεγαλεῖον, αἱ φάσεις καὶ αἱ παραδόσεις αὐτῆς, ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ θρησκεία, ἡ τέχνη καὶ ἡ φύσις, τὰ πάντα ἐνετυπώθησαν ἐν τοῖς ποιήμασι καὶ ταῖς μυθι-

στορίαις αὐτοῦ». — Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Λεμπέγκ (Lebaigue) διαβλέπει ὅτι ἐν τοῖς *Ἀσμοσι τοῦ Λυκανγούρ*, ἐν ταῖς *Μυθίαις φωναῖς* καὶ ἐν ταῖς *Ἀκτίσι καὶ σκιαῖς* «ὁ ἄνθρωπος διεφαίνεται ὑπὸ τὸν καλλιτέχνην» καὶ ὅτι «τὰς λαμπράς συναυλίας τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου διεδέχοντο ἡ ἐνδόμυχος χαρὰ, ἡ μυθία θλίψις». εἶτα δὲ συγκρίνων τοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους ἐποίησαν ὁ τε Βίκτωρ Οὐγκώ καὶ ὁ Λαμαρτίνος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς ἰδίας ἑκάστος θυγατρὸς, προστίθῃσι: «Οὐδεὶς γινώσκει ποῖος τῶν δύο ποιητῶν εἶναι μᾶλλον συγκινημένος· πᾶς τις ὁμῶς δύναται νὰ εἴπῃ ποῖος ἐμποιεῖ μείζονα συγκίνησιν καὶ ὁμῶς οἱ στίχοι τοῦ Λαμαρτίνου εἶναι ὠραιότατοι». Τέλος δὲ παρατηρήθη ὅτι ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ ἐμφορεῖται εἰλικρινοῦς πρὸς τοὺς δυστυχεῖς συμπαθείας καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Καθηγητὴς τις μοι ἔλεγεν ἐμπιστευτικῶς ὅτι οὐδέποτε εἶδε τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ φοικῶν ἐκ συγκινήσεως τοσούτον, ὅσον ὅτε κατὰ τινα διὰ λέξιν ἀνέγνω τοὺς *Πτωχοὺς*. Καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς προσώποις τῶν δραμάτων αὐτοῦ, ἅτινα ἐπὶ πολὺ ἐθεωροῦντο ὡς νευρόσπαστα, ἀνευρέθησαν ἀνθρώπειοι χαρακτῆρες. Οὕτως ὁ Ἀλβέρτος Κιέν παρατίθῃσιν ἐν τῷ Ἀνθολογίῳ αὐτοῦ ὁλόκληρον σκηνὴν τοῦ *Ροῦν-Βλάς*, ὁ δὲ κ. Ζιντέλ κατακρίνει τὸν Σαλὶν-Μάρκ-Ζιραντέν διότι δὲν ἐθεώρησε τοὺς πρὸς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ λόγους Τριμπουλὲ ὡς διάλογον φυσικώτατον.

Δὲν θέλομεν διὰ τούτων νὰ εἰπώμεν ὅτι οἱ καθηγηταὶ ἡμῶν καμμοῦσι τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ τῶν σφαλμάτων αὐτοῦ. Ἡ τῶν ἀντιθέσεων κατὰ κράτος, ἡ συχνὴ χρῆσις τῶν ἀπαριθμήσεων, ἡ περιφρόνησις τοῦ μέτρου, ἡ ἐπιζητήσις τοῦ παραδόξου, ὁ λίαν τολμηρὸς συνδυασμὸς τῶν ὑψηλῶν μετὰ τῶν κοινῶν καὶ τετριμμένων, οἱ πλεονασμοί, αἱ ὑπερβολαὶ καὶ αἱ ἀνισότητες, ταῦτα

Revue Bleue, τῷ κομισθέντι τῇ παρελθούσῃ τετάρτῃ, ἀνέγνωμεν μικρὰν σκιαγραφίαν περὶ τοῦ πολλοῦ συγγραφέως καὶ ἑλληνιστοῦ Φρειδερίκου Nietzsche, δι' ἧς ἐφανεύοντο ὅτι ὁ τρομερὸς συγγραφεὺς οὗτός ἐστι περιζήτητος ἐν ταῖς αἰθούσαις, σφύρα δὲ προσφιλεῖς ταῖς γυναῖξιν ὑπ' ὧν ἀείποτε περιβάλλεται. Ὁ αἰῶνισιν ἡμῶν ὅτι ὑπάρχουσι σχολαστικοί, οἵτινες οὐδεμίαν λέξιν δύνανται ν' ἀρθώσωσιν ἐν ταῖς αἰθούσαις (salons). Τοῦτο δύναται νὰ ᾖ ἀληθὲς ἐν μέρει, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ κανόνα οὐδ' ἐκ τούτου δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ἡ δεικνυμένη ἔστιν ὅτε, ἂν μὴ περιφρόνησις, ἀποστροφή τοῦλάχιστον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος. Μὴ ἄρα γε ἐν τοῖς ἀνθρώποις τοῦ κόσμου λεγόμενοι οὐχ ὑπάρχουσι σκαλοῖ; Οὗτοι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους πολλάκις λέγουσιν ἀνοησίας καὶ οὐδὲν πλεόν. Πολλοὶ δὲ καὶ πολλὰ θεωροῦσιν αὐτοὺς *très aimables, très gentils*, ἐν ᾧ διακρίνει τις ὅτι εἶνε bêtes.

Ἡ ἄγνοια δὲ τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἡ ἑλλειψις μελέτης τῶν κατ' αὐτὴν πράγῃ τινὰς ἐπίσης νὰ θεωρῶσιν ἥμισυ πρακτικῶς καὶ τοὺς Συλλόγους, ἐν ᾧ ἐν πάσαις ταῖς χώραις πολλὰ καὶ ποικίλα ὑπάρχουσιν ἐταιρεῖαι, ἐπιστημονικαὶ καὶ ἄλλαι. Οὕτως ἐν Γαλλίᾳ σὺν ταῖς πέντε ἀκαδημαῖς ταῖς ἀποτελούσαις τὸ λεγόμενον πανακαδημικόν (institut) ὑπάρχουσι πλεῖστα ἄλλα ἀκαδημαῖ καὶ ἐταιρεῖαι καὶ σύλλογοι καὶ ἀδελφότητες, δια-

φόρους ἔχουσαι σκοποὺς καὶ κέντρα ἀποτελοῦσαι. Οἱ κατὰ τῆς ἀνάγκης τῶν τοιούτων ἐταιρειῶν ἀπορριπτόμενοί εἰσιν ὑπέρτεροι τῶν Γάλλων, ἢ τῶν Γερμανῶν, ἢ τῶν Ἀγγλῶν, ἢ τῶν Ρώσων καὶ τῶν πρακτικωτάτων Ἀμερικανῶν, οἵτινες σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ σύλλογον πρὸς μελέτην τῶν πλατωνικῶν ζητημάτων καὶ περιδοκῶν τοιούτων (Platonist) ἐκδίδουσιν; Ἀλλὰ καὶ οὗτοι πᾶσχοῦσιν ὅτι οἱ σημασιοφόροι τῆς παρ' ἡμῶν πρακτικῆς παιδείσεως, οἵτινες ὑπὸ τὸν πρακτικὸν πέπλον λαμβάνουσιν ἀνεμώλια λέγοντες.

* *

Ὑπάρχει τις οἰκογένεια παρ' ἡμῶν, ἥτις εἶνε ὅλη λάτρις τῆς μουσικῆς· ἡ οἰκογένεια δ' αὕτη εἶνε ἡ τοῦ φίλου κ. Γ. Α. Ξανθοπούλου καὶ τῶν ἀνεψιῶν αὐτοῦ δεσποινίδων Ἀθηνᾶς καὶ Κλεισῆς Στυλιανίδου. Ὁ κ. Γ. Α. Ξανθόπουλος, οὐ μόνον κατέθελε καὶ καταθέλει διὰ τῆς βαρβίτου αὐτοῦ τὰ ἀκροατήρια πολλῶν ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν συναυλιῶν καὶ ἄλλων ἐσπερίδων, ἀλλὰ καὶ ἱκανὰς ἔχει ἐκδόσεις συνθέσεων αὐτοῦ. Τὸ δημόσιον γινώσκει τὸν φίλον τοῦτον τῶν Μουσῶν, γινώσκει καὶ τὰς συνθέσεις αὐτοῦ. Ἀλλὰ σὺν αὐτῷ τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς μουσικῆς, τῆς τοσούτου παρὰ τοῖς ἡμετέροις προγόνους περὶ πολλοῦ παυομένης, ὥστε ἀπαραιτήτον αὐτὴν νὰ θεωρῶσι τῆς παιδείσεως αὐτῶν, ἀγνοῖ-

πάντα καταλέγονται ὑπὸ τῶν καθηγητῶν ἐν ταῖς ἐλ-
λείψεσι τοῦ ποιητοῦ. Ἄλλ' ἀφοῦ αὐταὶ τεθῶσιν ἐν τῇ
πλάστιγγι ἀμερολήπτως μετὰ τῶν θαυμασίων τοῦ
ποιητοῦ ἀρετῶν, δὲν μνημονεύονται πλέον, εἰ μὴ μόνον
ἐκ καθήκοντος, ὡς τὸ αὐτὸ θὰ ἐπράττομεν προκειμένου
περὶ ἐνὸς τῶν κλασικῶν τοῦ μεγάλου αἰῶνος συγγρα-
φῶν, ὧν ἡ δοξὰ τοσοῦτον στερεῶς βραδύζεται, ὥστε οὐ-
δὲν δύναται νὰ κλονίσῃ ταύτην.

Ὡστε οἱ ἐν ταῖς σχολαῖς τὰ ἔργα τοῦ ποιητοῦ ἀνα-
λύοντες ὡς ἀδέκαστοι δικασταὶ δύναται ὑπὲρ πάντα
ἄλλον ν' ἀποκαλύψωσιν ἡμῖν τὰς νῦν περὶ τῶν ἔργων τοῦ
Βίκτωρος Οὐγκώ κρατούσας γνώμας. Μέγισται δὲ ἐλπί-
δες ὑπάρχουσιν ὅτι αἱ ὑπ' αὐτῶν τούτων ὑποστηριζόμε-
ναι γνώμαι εἶναι ἐκεῖναι ἀκριβῶς, αἰτινες θὰ ἐπικρατή-
σωσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐρωτήσωμεν λοιπὸν τούτους
περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐν πάσῃ ἐμπιστοσύνῃ.

Ἐκ πάντων τῶν βιβλίων, ἅτινα ἐγράφησαν περὶ τοῦ
Βίκτωρος Οὐγκώ πρὸ τῆς ἐξορίας αὐτοῦ, ἡ *Ἐπιτομή
Γραμματολογίας* καὶ τὰ ἀπὸ ἐξ ἐτῶν δημοσιευόμενα
Ἀνθολόγια (*Recueils de morceaux choisis*), συμ-
φωναῖσι καθ' ὅλα· ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῶν
τελευταίων παρῆλθον πεντήκοντα ἢ ἐξήκοντα ἔτη, οὐ-
δῶλως πρέπει νὰ φοβώμεθα μὴ ἡ περὶ τούτων δημοσία
γνώμη μεταβληθῇ. Καὶ πρῶτον ἴδωμεν τὰς *Ὠδὰς*
(*Odes et Ballades*). Ἐκ τούτων λαμβάνονται εἰσέτι
τεμάχια τινὰ διὰ τὰς Ἀνθολογίας, πάντοτε δὲ ἐξαίρε-
ται ἡ ρυθμικὴ τελειότης τῆς *Θήρας τοῦ Βουργράβου*
καὶ τοῦ *Βήματος τῶν Ὀπλῶν* τοῦ βασιλέως Ἰωάννου,
εὐκόλως ὁμῶς ἐννοεῖται ὅτι ἡ συλλογὴ τῶν ποιημάτων
τούτων θεωρεῖται ἤδη ὡς νεανικὸν ἔργον, ὅπερ προὔπε-
σχετο πολλά. Τούνηκτιον τὰ *Ἀρατολικά ᾄσματα* καὶ
τὰ *Φθιροπωρινὰ φύλλα* θεωροῦνται ὡς ἀπαράμιλλα,

ζονται, ὥς εἵπομεν, καὶ αἱ χαρίεσαι αὐτοῦ ἀνεψαί. Τῆς ἐτέρας
αὐτῶν, τῆς δεσποινίδος Ἀθηνᾶς Ν. Στελιανίδου, ἔχομεν πρὸ τῶν
ὀρθολογικῶν ἡμῶν τρεῖς διασκευὰς διὰ κλειδοκτύμβιον ἐξ ἄλλων
μουσουργημάτων, ἥτοι τὴν *Quatrilles* ἐπὶ τοῦ ἤχου τοῦ μελο-
δραματίου τοῦ Κόκκου *Λύρας* τοῦ *Γέρω-Νικόλα* διὰ μόνον κλει-
δοκτύμβιον, τὴν *Μελομένην*, polka ἐπὶ τῶν ἤχων τοῦ *Τέλους*
τῆς *Μαρούλιας* τοῦ Κόκκου διὰ κλειδοκτύμβιον ἐπίσης καὶ τέλος
τὴν polka *Fin de siècle* διὰ κλειδοκτύμβιον. Καὶ τὰ μὲν δύο
πρῶτὰ εἰσι λίαν γνωστὰ ὡς καὶ ἡ ἐπιτυχία τῆς διασκευῆς ὁμο-
λογουμένη, τὸ δὲ τρίτον μουσουργημα διατρέχει μὲν τὸν κίνδυνον
νὰ παρανοηθῇ ὡς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ *fin de siècle*, ἀλλὰ
δυνάμεθα, ἰδοὺς ὡς ὀλίγους τῆν εὐχαρίστησιν ν' ἀκούσωμεν
τοῦτο ὑπ' αὐτῆς τῆς δεσποινίδος Ἀθηνᾶς Στελιανίδου ἐκτελούμε-
νον, νὰ διαβεβαιώσωμεν ὅτι οὐδὲν πλὴν τῆς ἐπιγραφῆς τὸ *fin
de siècle* ἔχει, τούνηκτιον δὲ ὅτι εἶνε λίαν γοργὴ polka ἐπὶ
τῶν ἤχων τῆς ὁποίας ᾄσμενός τις δύναται νὰ χορεύσῃ. Ἐχει
φράσεις τινὰς ὠραιότατας. Πόθεν δ' ἡ ἐπιγραφὴ *fin de siècle*
τοῦτο ἐξηγεῖ μικρὸν ἐπεισόδιον, συνδεόμενον πρὸς μικρὸν ἀγγελουδι
τοῦ φίλου ἱατροῦ κ. Βαβάκη, τὸν προσφιλῆ αὐτῷ Νίκον, ὅστις
τὸ μουσουργημα εἶνε ἀφιερωμένον ὑπὸ τῆς συνθεσάσης. Γράφοντες
ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιφυλλίδι ἡμῶν περὶ τῆς σπάνους τῶν καλλιερ-
γούντων παρ' ἡμῖν τὴν μουσικὴν οἶκον, δυνάμεθα νὰ θεωρήσω-

καὶ τάσσονται, τὰ μὲν πρῶτα ἕνεκα τῆς ζωηρότητος
τῶν εἰκόνων αὐτῶν, τὰ δὲ δευτέρα ἕνεκα τῆς χάριτος
τῶν ἰδεῶν, μετὰ τῶν ὠραιότερων ἔργων τῆς νεωτέρας
ποιήσεως. Ἐννέα ἐκ τῶν τεσσαράκοντα ᾠμάτων τῶν
Φθιροπωρινῶν φύλλων καὶ ἕξ ἐκ τῶν πεντήκοντα
ᾠμάτων τοῦ ἐτέρου τῶν προμνησθέντων ἔργων ἀπαν-
τῶσιν ἐν πέντε ἀνθολογίαις, ἃς ἔχω ὑπ' ὄψιν τὴν στιγ-
μὴν ταύτην, ἐπεὶ δὲ καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀνθολογίαι,
δημοσιευθεῖσαι πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ, περιεῖχον
ἄλλα ἀποσπάσματα τῶν ἀνωτέρω ποιημάτων, δυνάμεθα
νὰ εἵπωμεν ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἔργα διενεμήθησαν σχεδὸν
ἅπαντα κατὰ τεμάχια εἰς τὰς σχολικὰς τάξεις. Ἐκ
τῶν *Ἀκτιῶν καὶ σκιῶν* καὶ τῶν *Μυχίων φωνῶν*,
καίπερ ἐξ ἴσου ἐγκωμιαζομένων, παρελήφθησαν ὀλιγώ-
τερα ἀποσπάσματα. Καὶ ἐκ τῶν *Ἀσμάτων* τοῦ *Λυ-
καυγοῦς*, θεωρουμένων ὡς ἀνηκόντων εἰς τὴν δευτέραν
τάξιν, παραλαμβάνονται ἐν ἡ δύο τεμάχια. Περὶ τοῦ
Βοῦρ-Ζαρὰλ καὶ *Ἰωάννου* τοῦ *Ἰσλάρδου* (*Han
d'Islande*) ἀπλῶς μόνον λόγος γίνεται. Ἄλλ' ἡ *Πα-
ραγία τῶν Παρισίων* παραμένει ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ δυ-
νάμει, ὡς καὶ τὰ *Ἀρατολικά ᾄσματα* καὶ τὰ *Φθιρο-
πωρινὰ φύλλα*.

(Ἀκολουθεῖ).

RAOUL ROSIÈRES.

N. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ.

μεν τὸν οἶκον τοῦ κ. Ξανθοπούλου ὡς μίαν τῶν δάσεων αἵτινες
λίαν ἀρχαῖα ἀπαντῶσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐρήμῳ καὶ ἐπομένως νὰ
συγχαρῶμεν αὐτῷ θερμῶς.

* *

Κατ' αὐτὰς ἔκτακτον ὁμολογουμένως εἵχομεν καλλιτεχνικὴν
κίνησιν δημοσίαν. Ὁ παρεπιδημὸν ἀπὸ χρόνου ἐνταῦθα διακε-
κριμένος βαρβιτιστὴς κ. Ἀνεμογιάννης ἔδωκε συναυλίαν ἐν τῇ
αἰθούσῃ τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου, μετ' αὐτὸν δὲ τῇ προπαρελ-
θούσῃ παρασκευῇ ἐποίησατο ἡ ἄρτι ἐξ Ἀθηνῶν ἀφικουμένη καλ-
λιτέχνις κ. Ἀθηνᾶ Σερεμέτη διάλεξιν φιλολογικὴν τε καὶ μουσι-
κὴν, θέμα ἔχουσαν τὸν ἐν τοῖς ἐξόχοις μουσικοῖς καταλεγόμενον
Πολωνὸν συνθέτην Chopin, οὗτινος καὶ τινὰ συνθέματα ἐξετέλε-
σεν ἐπὶ τοῦ κλειδοκτύμβιου. Ἡ κυρία Σερεμέτη διὰ τῆς διαλέξεως
αὐτῆς κατέδειξεν ὅτι ἐμελέτησε τὰ τῶν μεγάλων μουσικῶν κάλ-
λιστα. — Καὶ ὁμῶς τὸ ἀχροατήριον ἦτορ λίαν ἀραιόν. Διὰ τῆς

τῇ παρελθούσῃ κυριακῇ δὲ εἵχομεν δύο συναυλίας τὴν μὲν ἐν
τῇ γερμανικῇ πρεσβείᾳ ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα γερμανοελεβτικῆς σχο-
λῆς, τῆς δὲ ἐν τῇ Τευτονίᾳ τοῦ Club musical.

O. A.